

prostředků do programu PHARE, a to podporami pro zemědělství, rozvoj venkova a ochranu životního prostředí v kandidátských zemích střední a východní Evropy.

V současné době probíhá intenzivní příprava společných, tzv. "zrcadlových" projektů pro přeshraniční spolupráci při ochraně životního prostředí, především projektů na zajištění čisté vody, ozdravení ovzduší a porostů v příhraničních oblastech a omezení rizik z turistického ruchu. Tyto projekty jsou hrazeny z prostředků PHARE – CBC a INTERREG III.

Velmi účelná a oboustranně prospěšná se ukazuje dosavadní spolupráce kombinující program PHARE a INTERREG II, v jejímž průběhu bylo například podpořeno 30 projektů v hodnotě 53 mil. DEM vázaných na Euroregion Egrensis. Byly orientovány především na kulturní, sportovní a zdravotní (lázeňskou) turistiku a cykloturistiku, kde bylo vytvořeno ca 400 km stezek. Nákladem 7,1 mil. DEM (z toho 1,6 mil. DEM z INTERREG II) byla připravena putovní výstava studie proveditelnosti (feasibility study) orientované na ekologické stavby.

Do budoucna se předpokládá rozšíření této spolupráce, a to zejména u projektů zaměřených na ochranu životního prostředí a turismus.

Pro období počínaje r. 2000 byla do programu bavorsko-české spolupráce zapracována spolupráce na projektech ochrany přírody pro udržení kulturní krajiny a její architektury, ochrany zdrojů pitné vody a rozvoje turismu s podmínkou snižování rizik z turistických aktivit. Již v současné době je ze strukturálních fondů vyčleněno 16 mil. eur pro česko-bavorský prostor.

V budoucnu budou podporovány oblasti, ve kterých půjde především o rozvoj mimoprodukčních funkcí. Jde zejména o oblasti s horšími přírodními podmínkami, kde intenzivní zemědělská výroba není

možná ani účelná, které však z hlediska společenského užitku (tzv. veřejného statku) jsou pro trvale udržitelný rozvoj venkovského prostoru, pro ochranu životního prostředí, rozvoj turistického ruchu a zachování kulturněhistorických a přírodních hodnot nezastupitelné. Ve spojení s ekonomikou, zejména s jednotkovými náklady a cenami, je označujeme jako marginální. Do těchto oblastí je třeba orientovat pře-

devším agroenvironmentální programy a služby, které jsou i prioritou pro strukturální politiku EU. Tyto záměry jsou v současné době již zahrnuty do tzv. programových dokumentů ČR pro přípravu vstupu do EU, především do Národního rozvojového plánu, jeho regionálních i sektorových konzultačních dokumentů.

Magdalena Hrabánková

Perspektiva pre trvalo udržateľný turizmus na Slovensku

Na pozvanie organizátorov som sa zúčastnila na rokovaní zástupcov španielskych a portugalských národných parkov, chránených území, organizácií cestovného ruchu, ktoré sa konalo v dňoch 16.–21. novembra 1999 v Biosférickej rezervácii Sierra de la Nieves y su Entorno na ostrove La Palma (jednom z Kanárskych ostrovov). Stretnutie bolo venované príprave európskeho projektu Leader II., ktorý pokračuje a rozvíja Leader I., ako aj založeniu Clubu Biored.

Hlavným cieľom projektu Leader II. má byť podpora (financovaním) rozvoja turizmu vo vytipovaných územiach krajín participujúcich na projekte, striktné však v intenciách trvalo udržateľného rozvoja, podpora a záchrana ich ekologických, ako aj kultúrohistorických hodnôt. Nezanedbateľným aspektom by mal byť aj rozvoj zamestnanosti prostredníctvom aktivít spojených s turistickým ruchom (ako je napr. dorábanie ekologicky čistých potravín, obnova architektonických pamiatok, tradičné remeslá, agroturistika, výchovné, muzeálne a sprievodcovské aktivity, služby a pod.). Výsledným produktom budú napr. zrekonštruované pôvodné sídla,

hospodárske usadlosti, expozície muzeálneho charakteru, ponuka služieb a pod. Predpokladá sa zhromažďovanie informácií a ich sprístupnenie budúcim používateľom na internetových stránkach, CD ROM-och a pod.

Club Biored, ktorý slávnostne založili v posledný rokovací deň, predstavuje iniciatívu, ktorej snahou je v čo možno najširšej miere zabezpečiť, aby sa všetky aktivity spojené s turizmom uskutočňovali v intenciách trvalej udržateľnosti s prísnu kontrolou dodržiavania zavedených ukazovateľov (štandardov). Logo má predstavovať "značku kvality" daného územia a služieb v ňom, podľa ktorej sa bude môcť budúci návštevník orientovať v ponúkaných službách (na internete). O vstup do Clubu Biored sa budú môcť uchádzať všetky územia, ktoré budú spĺňať štandardy svojej krajiny, schválené predstaviteľmi Clubu.

Význam tejto iniciatívy je predovšetkým v tom, že ochrana životného prostredia sa nerealizuje formou reštrikcií, ale naopak, pozitívnou motiváciou (napr. formou dotácií z plánovaného projektu Leader II.) na realizáciu podnikateľských,

výchovných či osvetových zámerov, podporujúcich zachovanie jedinečnosti takýchto území.

Pozvanie zástupcu Slovenského komitétu MAB na prípravu projektu znamená podanie ruky na spoluprácu. Španielski i portugalskí účastníci vyjadrovali nádej, že sa naša krajina zapojí do oboch iniciatív. Aj keď si príprava našej účasti v nich bude vyžadovať enormné úsilie (termín na predloženie spoločného projektu je jún 2000!), nemali by sme túto šancu zahodiť!

Organizátori pripravili pre účastníkov stretnutia skutočne bohatý program, v ktorom okrem rokovaní nechýbali exkurzie do Biosférickej rezervácie La Palma s jedinečnými pralesmi, tvorenými najmä odrodami vavrínu bobkového (*Laurus nobilis*, L.), nesmierne pôsobivými borovicami (*Pinus canariensis*) a pre

vnútrozemského Európana snáď najexotickejšie pôsobiacimi stromovými formami dracény (*Dragoo*). Videli sme aj ďalšie chránené územia na ostrove (v podstate celé územie ostrova La Palma je chránené) a navštívili sme archeologické vykopávky: jaskynné sídla pôvodných obyvateľov – Guanchov o ktorých sa súdi, že prišli z Európy alebo z Afriky a v 15. storočí ich Španieli úplne vyhubili. Doteraz nie je úplne rozlúštený ich odkaz v podobe nástenných kresieb v odkrytých jaskyniach.

Mali sme však možnosť vidieť, že turistický ruch môže byť šancou aj pre rôzne (i mentálne) postihnutých ľudí, môžu pracovať napr. v tradičných remeslách, ako je ručná výroba cigár alebo v prevádzke orientovanej na sušenie ovocia, kvetov a pod. Oboznámili sme sa s niektorými rea-

lizovanými projektmi (obnovenými sídlami v čistej pôvodnej podobe vrátane vnútorného zariadenia, obnoveným veterným mlynom atď.), ktoré dostali podporu v rámci končiaceho projektu Leader I.

Podľa štatistických záznamov navštívi Kanárske ostrovy ročne 11 až 14 mil. turistov, najmä z Nemecka. Je isté, že v návštevnosti siedmich ostrovov, ktoré sa skrývajú pod označením Kanárske, sú výrazné rozdiely (najviac je asi zaťažený ostrov Tenerife, na ktorého pláži bol dovezený piesok z Afriky, pretože pôvodný má čiernu farbu). Život na ostrove sopečného pôvodu nie je jednoduchý, bolo treba veľké úsilie, aby vznikli terasovité banánovníkové plantáže. Na ich zavlažovanie bolo treba vybudovať množstvo objemných vodojemov. Aj založenie vinohradov, na naše pomery netypických (výhony viniča tu ležia voľne na zemi), stálo veľa úsilia, pretože nízke kmienky musia byť po zasaďení upevnené ešte aj hradbou z kamena, aby dokázali odolávať tunajším prudkým vetrom. Toto dnes predstavuje najväčšie bohatstvo ostrova, len na menších plochách sme videli zemiaky, paradajky či pomaranče. Ako úžitkové zvieratá tu chovajú najmä kozy (kozie mlieko sa využíva predovšetkým na výrobu rôznych syrov), ošípané (čierne) a hovädzí dobytok (výlučne na mäso). Aj tak si však myslím, že najdôležitejšou súčasťou potravy obyvateľov sú ryby, lebo nám ich ponúkali pri každom jedle.

Až 90 % spotrebného tovaru sa na ostrov dováža, s čím neodmysliteľne súvisí napr. aj problém likvidácie odpadov.

Iniciatíva, s ktorou sme sa mali možnosť oboznámiť na stretnutí na ostrove La Palma, je sympatická a cenná najmä preto, lebo je názorným príkladom toho, že ani oblasť pod nesmiernym tlakom návštevnosti nemusí prísť o svoju identitu.

Viera Rosová

